

ahogy a szerző is kiemeli dr. Schiller József gondolatait: „Az emberek gondolkozását, észjárását, szokásait, modorát mind a nyelve dirigálja. A nyelv szerkezetében, törvényeiben, hangrendszerében rejlik valamely titokzatos erő, amely formálja annak az embernek a lényét, akinek agyvelejét először foglalja el” (170). A nyelvet azonban a nézőpontok is sokszor átírják, melyhez még a szerző is csatlakozik, és megkérdőjeleződik a tulajdonos személye, akihez a nyelv köthető. „Az enyém ez a nyelv? A gyilkosok nyelvén beszéllek a gyilkosokról. A frissen megásott sírokat, a sebesre vert testeket nem láthatom, de a szavak ki-be járnak bennem. Mindegyik mocsoktól ragad, hazugságtól bűzlik” (254). Az elbeszélő nem úszhatja meg azonban a hitelesség szempontjából sem a gyilkos, sem az áldozat nézőpontját, egyik sem megkérdőjelezhető, hiszen a történelem sem tekinthető egy perspektívából, ugyanakkor az emlékezet-közösségek hiányában nehéz bármelyiket is rekonstruálni.

Zoltán Gábor kötelességtudata és kötete egy kísérlet arra, hogy tisztán lássuk a tényeket, hogy megismerjük az emberi természetet, magukat az embereket, címkék nélkül, annak tudatában, hogy elismerjük saját negatív nézőpontunkat is. Sokféle illuzórikus gondolat van a szerző hozzáállásában, ha ugyan nem is mindegyik teljesíthető, mint a közös értékek megteremtése, közös gondolkozásra azonban sarkallhat bennünket, ami a történelmi műltfeldolgozás egyik alapvető eleme lenne. Az emberek nincsenek predesztinálva, folyamatos döntések vannak, melyek megkérdőjelezik az egyént. Szerepeket alakítunk ki, melyeket így vagy úgy, de vállalunk: művész, nyilas, író, zsidó, szomszéd, de mindezeket túl ember.

